

Vlaanderen
is erfgoed

Beschermingsdossier

De Linde op de Pullenberg in Borgloon monument

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Beschermingsdossier:

De Linde op de Pullenberg, Borgloon (Bommershoven), Oude Kassei –
monument

INHOUDELIJK DOSSIER

Dossiernummer: 4.001/73009/102.1

Koen Smets

14/10/2016

INHOUDSTAFEL

1.	Beschrijvend gedeelte	4
1.1.	Situering	4
1.2.	Historisch overzicht	4
1.3.	Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken.....	6
1.4.	Fysieke toestand van het onroerend goed	7
2.	Evaluerend gedeelte	8
2.1.	Evaluatie van de erfgoedwaarden	8
2.2.	Motivering van het type bescherming.....	8
2.3.	Motivering van de afbakening van de bescherming	9
2.4.	Juridische toestand.....	9
2.4.1.	Onroerend Erfgoed:	9
2.4.2.	Ruimtelijke Ordening:	10
2.4.3.	Natuur en Bos:	10
2.4.4.	Landbouw en Visserij:	10
2.4.5.	Water:	10
2.4.6.	Landinrichting/ andere projecten:	10
3.	Beheersvisie	10
3.1.	Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed	10
3.2.	Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed.....	10
3.3.	Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed.....	11
4.	Bronnen	11
5.	Bijlagen bij het inhoudelijk dossier	13
5.1.	Omgevingsplan bij de bescherming	13
5.2.	Fotobijlage	13
5.3.	Kaarten en figuren	13

1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

1.1. Situering

De linde op de Pullenberg staat langs de Oude Kassei in Bommershoven (Borgloon). De Oude Kassei is de Romeinse weg Tongeren-Tienen die ten oosten van Bommershoven over de Pullenberg door een holle weg loopt. Een zijweg liep vroeger in de richting van kasteeldomein Terhove en liep eveneens door een holle weg. Hoewel deze weg is opgeheven bij de ruilverkaveling, is de aanzet ervan nog goed zichtbaar. De linde staat op de scherpe hoek tussen deze twee holle wegen op de plateau van de Pullenberg. De holle wegen ten westen van de boom zijn deels geëxploiteerd als groeve. Op het plateau van de Pullenberg ten oosten van de boom staat een laagstamfruitboomgaard.

1.2. Historisch overzicht

De oudste bekende afbeelding van een boom op de Pullenberg is te vinden op de Caerte des Pays-Bas van Fricx uit 1712 (en latere herdrukken), waarop ten oosten van Bommershoven een solitaire boom getekend staat. Een veel gedetailleerder afbeelding is te vinden op de Villaretkaart (circa 1745). Op de scherpe hoek van de Oude Kassei met de weg naar Terhove, is een boom met zijn schaduw getekend naast een rood kruis. Op de Ferrariskaart (1770-1778) staat op dezelfde plaats eveneens een boom getekend, die daarenboven benoemd wordt: "*Puesboom*". De Pullenberg wordt op de Ferrariskaart benoemd als "*Puesbergh*". Naast de Puesboom staat op de Ferrariskaart een kapel, getekend als rode rechthoek met een zwart kruis op, met ernaast het nummer 40, zoals bij alle andere gebouwen van Bommershoven: deze kapel was dus afhankelijk van de parochiekerk van Bommershoven.

In de negentiende eeuw wordt de linde op de Pullenberg afgebeeld als merkwaardige boom op de kaart van het Primitief Kadaster (circa 1845) en de kaart van Vandermaelen (1846-1854). Het in de Atlas der Buurtwegen genoteerde landgebruik van de wegranden waarop de boom staat is "*pâtis*": (als weidegrond gebruikt) braakland. Deze wegranden waren in eigendom van de gemeente Bommershoven.

Een foto, vermoedelijk daterend van het begin van de twintigste eeuw (privé-collectie Francine Hayen), toont de boom met een hoge, dichte kruin die laag begint boven een korte stam. Ook de standplaats op een kaal talud tussen beide holle wegen is duidelijk zichtbaar.

Digneffe (1927) geeft de eerste bekende geschreven beschrijving van de linde op de Pullenberg: "*Op den top van den "Pullenberg" prijkt in de vollen luister van haar weelderig groen een eeuwentartende linde, wier fiere kruin de gansche streek overheerscht.*" Deze auteur bezorgt ons ook de eerste afmetingen van de boom: de omtrek op 1m50 hoogte bedroeg in 1925 335 cm, de hoogte 22 m en de doorsnede van de kruin 20 m. Hij vond geen vermeldingen van de boom in archieven, maar over de leeftijd schrijft hij: "*Een brave dorpeling wist mij te vertellen dat een zekere Pieter Michiels deze linde, circa 1788, heeft helpen planten, op bevel van den toenmaligen burgemeester Johannes Delmotte, en dat er vroeger vier slanke populieren rond stonden. Deze beweerde datum wordt tegengesproken door deskundigen, die den boom als veel ouder beschouwen.*" De geschatte leeftijd door de toenmalige deskundigen bedraagt minimum het aantal centimeters stamomtek, in dit geval dus minimum 335 jaar in 1925, wat de plantdatum circa 1590 zou situeren. Ook het voorkomen op een kaart uit 1792 neemt Digneffe aan als bewijs voor de grote ouderdom van de linde.

Ondertussen is bekend dat de omtrek van linden niet direct gerelateerd kan worden aan hun leeftijd. Ook een berekening van de leeftijd op basis van de groeisnelheid tussen

1925 en 2015 geeft geen betrouwbare leeftijdsschatting, doordat de stam in deze periode in twee delen is gesplitst en één deel schuin is gegroeid of gebogen. De precieze ouderdom van de linde op de Pullenberg is dus niet meer te achterhalen. Wel blijkt uit historische kaarten dat er op deze locatie al een opvallende boom voorkwam in de eerste helft van de achttiende eeuw. Of de huidige boom nog steeds dezelfde boom is als toen, is waarschijnlijk, maar niet te bewijzen. Het kan ook een vervanger zijn van de vroegere boom, mogelijk aangeplant rond 1788 zoals Digneffe (1927) beweert.

Digneffe (1927) vermeldt verder *"twee raadselachtige stenen (...), die daar nu als levenloze geraamten in de schaduw harer breede takken liggen te verweeren"* en suggereert de mogelijkheid dat de vierschaar ooit werd gehouden onder de boom, zonder voor dit laatste echter concrete aanwijzingen aan te halen.

Op de toponymische kaart van Bommershoven-Haren (privé-collectie Jozef Lowette) die vermoedelijk bij de publicatie van Digneffe (1927) hoorde, wordt de boom getekend, met als toponiemen *"Aan de linde"* en *"Aan het kruis"*.

Digneffe publiceert ook een foto van de linde op de Pullenberg, waarop een solitaire boom bovenop de heuvel te zien is. Hoewel de beschikbare kopie van de foto erg onduidelijk is, is de foto toch interessant omdat het een winterbeeld is: er lijken verschillende takken te ontspringen op een vrij korte stam van circa 4 meter hoogte.

J. Frère (1931, 1954) beschrijft de boom op de Pullenberg als *"een statige lindeboom"*, en noteert zijn afmetingen: omtrek 350 cm, hoogte 22m en straal takgestel 8m50. Hij vermeldt ook dat de boom volgens plaatselijke overlevering of oorkonden rond 1780 geplant werd.

Verder vermeldt Frère (1931): *"Een arduinsteen, aan zijn voet, duidt de plaats aan waar voorheen een strafgalg heeft gestaan"*. Bij Frère (1954, postuum gepubliceerd op basis van nota's *"opgetekend door wijlen de Heer Jules Frère, waarschijnlijk tussen 1920-1925"*) wordt dit: *"Aan de voet van de boom bevinden zich twee arduinstenen. Zij duiden de plaats aan waar vroeger de galg heeft gestaan."*

Er zou inderdaad een galg hebben gestaan tussen Bommershoven en Widooie, maar de precieze locatie is niet bekend (Vandewal S. en Leus G., persoonlijke mededeling). Deze galg wordt vermeld in 1551 en ook in de zeventiende eeuw (Stadsarchief Tongeren, Vandewal S., persoonlijke mededeling). Mogelijk gaat het hier om de Pullenberg.

In een toeristische brochure (V.V.V. Borgloon, s.d., vermoedelijk daterend uit de jaren 1980) wordt als volgt naar de Pullenberg verwezen: *"De heuvel met eeuwenoude boom is trouwens van grote betekenis in het volksleven van de streek. Zo vindt men onderaan de Pullenberg een steen, waarvan men zegt dat de mensen gingen offeren om van tandpijn te genezen. Bovenop vindt men tevens een steenblok met een holte, naar het schijnt de basissteen waar de galg stond."*

De huidige steen die aan de voet van de linde ligt, lijkt identiek aan de steen die de sokkel vormt van het smeedijzeren veldkruis op de hoek van de Moerenstraat en de Alfonsstraat in Bommershoven (ID 31743, beschermd monument sinds 2003). De oorsprong van deze laatste, gerecupereerde steen is onzeker: de steen was hetzij onderdeel van de galg op de Pullenberg, hetzij een zeventiende-eeuwse steen uit La Reid die in de jaren 1920 naar Bommershoven werd gebracht (Baldewijns et al., 1994, MB 10/12/2003).

Mogelijk is één van de twee stenen van op de Pullenberg dus in de jaren 1920 gerecupereerd als sokkel voor het veldkruis in Bommershoven.

Het kruis of kapelletje zoals afgebeeld op de achttiende-eeuwse kaarten herinnerde mogelijk aan de galg die ooit op de Pullenberg zou gestaan hebben.

Op de topografische kaart van 1933 wordt de linde afgebeeld als opvallende boom.

Bij onderzoeken naar de Romeinse weg Tongeren-Tienen in 1937 werd de boom eveneens vermeld: "*voorbij de mooie eeuwenoude linde en den Gotischen steen die als basis diende voor de galg*" (de Schaetzen van Brienen, 1947).

De kleine kinderen van Bommershoven zwierden in de jaren 1940 aan de laag- en afhanginge takken van de linde (Philippeth M., 80 jaar oud, persoonlijke mededeling).

In de tweede helft van de twintigste eeuw is bij de ruilverkaveling oude stijl (Widooie, afgewerkt in 1992) de weg naar Terhove afgeschaft. De aanzet van deze weg is wel nog zichtbaar als een ondertussen dichtgegroeide holle weg. Al dan niet veroorzaakt door de sterke groei van bomen en struiken op de helling en rond de linde, ging het in deze periode slechter met de linde. Een brochure van de gemeente (Wandeling door Bommershoven, s.d., vermoedelijk daterend van iets na 1992) vermeldt dat "*enkele jaren geleden*" een gedeelte van de kruin is afgebroken, en dat in 1992 de kruin volledig is afgebroken.

Na het verliezen van zijn kruin moet de linde veel minder beeldbepalend zijn geweest op de splitsing van wegen. Volgens een lokale bron is de linde plots omgevallen (Philippeth M., 80 jaar oud, persoonlijke mededeling). De opgroeiende vegetatie in de afgeschafte holle weg naar Terhove heeft er vermoedelijk eveneens toe bijgedragen dat de linde minder zichtbaar werd.

Uiteindelijk is de linde blijkbaar in de vergetelheid geraakt: "*De plaats (van de galg op de Pullenberg) werd aangeduid door een thans verdwenen, eeuwenoude lindeboom*" (Pauwels & Schlusmans, 1999).

In 2015 was de afgeschafte holle weg naar Terhove een ideaal speelterrein voor lokale jeugd geworden. De locatie, en vooral de boom, was bekleed met plastic, tape en touwen, er hingen resten van een boomhut in de kruin, en op de helling trad erosie op. De boom bleek sinds het verliezen van zijn kruin in 1992 volledig hol geworden: de stam bestaat nu uit twee afzonderlijke delen. Een nieuwe kruin is hierop ontstaan.

In de winter 2015-2016 startten het Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren en de gemeente Borgloon met het herstel van de linde en zijn omgeving: na opruimen van het afval door de lokale jeugd werd rondom de boom een kastanjehouten afsluiting geplaatst om de boom te beschermen en erosie tegen te gaan. Een aantal bomen en struiken op het steile talud werden in hakhoutbeheer gezet, zodat de linde terug volledig tot zijn recht zou kunnen komen en hergroei na de snoei optimaal zou kunnen verlopen (Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren, 2016). De linde zelf werd ingrijpend gesnoeid: de na het afbreken van de kruin in 1992 vanuit de holle stam hergegroeide takken werden sterk ingenomen om de boom stabiel te maken.

Als normale reactie op deze zware snoei vormde de boom in 2016 slechts bladeren van een atypische vorm en grootte (reactieblad) en vormde hij dat jaar bloemen noch zaad. Hierdoor kan de juiste soort niet met zekerheid bepaald worden. Op basis van bladstalen werd de boom gedetermineerd als zomerlinde (*Tilia platyphyllos*) of Hollandse linde (*Tilia x europaea*, de hybride van zomerlinde en winterlinde), vermoedelijk gaat het om zomerlinde (Van der Linden G., persoonlijke mededeling). Omdat volledige zekerheid hierover in 2016 niet te bekomen is, wordt de boomsoort verder omschreven als linde (*Tilia* sp).

1.3. Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken

De linde (*Tilia* sp) op de Pullenberg staat op de scherpe hoek gevormd door de Oude Kassei en de vroegere aanzet tot de weg Bommershoven-Terhove. De linde staat bovenop het talud van beide holle wegen, aan de westrand van het plateau van de Pullenberg, op 3 m van het talud.

De stam van de linde is een volledig holle ring, die bestaat uit twee afzonderlijke delen, waarop jongere takken groeien. De omtrek van de oude stam, dus van beide delen samen, bedraagt 581 cm op 150 cm hoogte.

Het noordelijk stamdeel heeft een stamomtrek van 334 cm op 150 cm hoogte en is circa 3 m hoog. Daarop groeit een verticale gesteltak, een schuine tak en een aantal kleinere takken. In 2016 werden deze takken met twee derde van hun lengte ingekort.

Het zuidelijke stamdeel heeft een omtrek van 294 cm op 150 cm hoogte, is circa 4 m hoog en staat schuin. Centraal is er een langwerpige holte van de grond tot bijna bovenaan. Dit stamdeel bestaat uit twee afzonderlijke delen, die bovenaan nog verbonden zijn. Hierop groeien vier gesteltakken en een zestal kleinere takken. Al deze takken werden in 2016 bijna volledig teruggesnoeid.

Aan de stambasis groeien vijf jonge scheuten (omtrekken van circa 30 tot 60 cm), die recent allemaal teruggesnoeid werden. Midden 2016 liepen de meeste afgezaagde takken terug uit.

Door zijn omtrek en ouderdom is deze linde één van de dikste en mogelijk oudste linden van Limburg. Al minstens 300 jaar staat er een opvallende boom op deze locatie. Het is één van de weinige linden van Vlaanderen in een dergelijk gevorderd veteraanstadium met vergaande uitholling van de stam. Daarenboven is zijn evolutie van monumentale opgaande linde naar holle veteraanboom goed gedocumenteerd aan de hand van historische foto's en beschrijvingen.

Op 2 m van de stam van de linde ligt een bewerkte natuursteen schuin in de bodem. De bovenkant steekt circa 25 cm boven de grond uit. De steen heeft een diameter van 57 cm, de bovenkant is achthoekig en afgebroken, de onderkant is vierkant.

Deze linde en steen zijn een relict van een kruis of kapel met boom, die in de achttiende eeuw op deze plaats stonden. Mogelijk duiden ze de vroegere locatie van de galg aan.

1.4. Fysieke toestand van het onroerend goed

De fysieke toestand van het onroerend goed waarvoor dit beschermingsdossier wordt opgemaakt is vastgesteld tijdens drie plaatsbezoeken op 28 december 2015, 13 januari 2016 en 21 juni 2016. De fysieke toestand is op dat moment fotografisch gedocumenteerd. Deze registratie is als bijlage bij het ministerieel besluit gevoegd en geeft een beeld van de toestand van het onroerend goed op het moment van de bescherming.

De algemene conditie en vitaliteit van de linde zijn goed. De volledig holle stam en nieuwe lagere kruin zijn typisch voor de veteraanfase waarin de boom zich bevindt na het afbreken van de oude kruin in 1992. De oude stamdelen vertonen goede groei van wondweefsel aan de randen. De gesteltakken met een verhoogd risico op takbreuk werden tijdens de snoei van 2016 sterk ingekort, waardoor de boom lager en stabiel is geworden. Op de meeste takken was er in de zomer van 2016 hergroei van jonge twijgen na de snoei.

De standplaats van de boom is deels op het plateau, waar op de rand van de bescherming een hoop steenpuin ligt. Dit zorgt ervoor dat er geen landbouwvoertuigen tot tegen de stam kunnen rijden. De standplaats op het talud vertoont sporen van erosie. Door het recent ingestelde hakhoutbeheer lijkt dit evenwel te verminderen.

2. EVALUEREND GEDEELTE

2.1. Evaluatie van de erfgoedwaarden

Wetenschappelijke waarde

Door zijn omtrek en ouderdom is de linde op de Pullenberg één van de dikste en mogelijk oudste linden van Limburg. Het is één van de weinige linden van Vlaanderen in een dergelijk gevorderd veteraanstadium met vergaande uitholling van de stam.

Veteraanbomen hebben specifieke kenmerken zoals het voorkomen van veel holtes, microhabitats, aantasting door zwammen,.... Dit maakt hen een unieke habitat voor een aantal (soms) zeldzame (dier)soorten. Door deze eigenschap is de boom eveneens belangrijk voor het natuurwetenschappelijk onderzoek.

Historische waarde

De linde met bewerkte steen is op basis van historische kaarten en bronnen een relict van een site waar in de achttiende eeuw een kruis of kapel met boom stond. Mogelijk duiden ze de vroegere locatie van de galg aan. Bomen waarvan bekend is dat ze de locatie van de galg aanduiden zijn bijzonder zeldzaam in Vlaanderen. Al van in de eerste helft van de achttiende eeuw wordt op deze locatie een merkwaardige boom weergegeven, minstens vanaf eind achttiende eeuw gaat het zeker om de huidige boom.

Esthetische waarde

De linde heeft door zijn uitzonderlijke omvang, leeftijd en plantlocatie een bijzondere esthetische waarde. Zijn tegenwoordige groeivorm is representatief voor een veteranenboom. Deze linde dankt zijn aantrekkingskracht onder andere aan zijn ouderdom, die hem een indrukwekkend en knoestig uitzicht verschaft, eigenschappen die nog zullen toenemen naarmate zijn leeftijd vordert. Dergelijke oude bomen zijn esthetisch waardevol en zeldzaam in Vlaanderen.

Ruimtelijk-structurende waarde

De linde op de Pullenberg is beeldbepalend op een hoog talud langs de Oude Kassei in Bommershoven. Door zijn specifieke plantlocatie vormt hij een baken in de omgeving.

2.2. Motivering van het type bescherming

De linde op de Pullenberg wordt beschermd als monument. Het Onroerenderfgoeddecreet definieert een monument als volgt: "een onroerend goed, werk van de mens of van de natuur of van beide samen, met inbegrip van de cultuurgoederen die er integrerend deel van uitmaken, inzonderheid de bijhorende uitrusting en de decoratieve elementen van algemene belang wegens de erfgoedwaarde(n)."

De linde op de Pullenberg is een relict van een site waar in de achttiende eeuw een kruis of kapel met boom stond. Mogelijk duidt hij de vroegere locatie van de galg aan. Door zijn omtrek en ouderdom is het één van de dikste en mogelijk oudste linden van Limburg. Het is één van de weinige linden van Vlaanderen in een dergelijk gevorderd veteraanstadium met vergaande uitholling van de stam. De boom werd doelbewust door de mens op deze locatie geplant, maar de evolutie naar veteranenboom is een natuurlijk proces. Door zijn uitzonderlijke omvang, leeftijd en plantlocatie heeft hij een bijzondere esthetische en lokaal beeldbepalende waarde. Deze boom heeft aldus een hoge historische, wetenschappelijke, esthetische en ruimtelijk-structurende waarde.

2.3. Motivering van de afbakening van de bescherming

De afbakening van het beschermd onroerend goed is opgenomen op het plan dat als bijlage bij het ministerieel besluit is gevoegd. Alle kadastrale percelen gevat door de bescherming zijn opgenomen in artikel 1 van het ministerieel besluit.

Binnen de afbakening van de monument bescherming wordt die zone opgenomen die noodzakelijk wordt geacht om het optimaal behoud van de boom te verzekeren. Dit is zowel de kruin, de stam als een zone errond waarin de belangrijkste wortels zich bevinden.

Algemeen wordt aangenomen dat de belangrijkste wortels van een boom zich zeker uitstrekken tot in de druipzone van de takken, dus iets verder dan de natuurlijke kroonprojectie.

Voor veteranenbomen, zoals deze, wordt aangenomen dat de zone nodig voor optimale bescherming van de wortelzone bestaat uit een cirkel met een straal die 15 maal de stamdiameter gemeten op 1,50 m is, ofwel de kroonprojectie met 5 m rondom, afhankelijk van wat het grootst is (Read, 2000; Lonsdale, 2013).

De stamdiameter is hier 1,85 m. Gebruik makend van de formule van Read en Lonsdale is er een bescherming nodig bestaande uit een cirkelvormige zone rond de boom met een straal van 27,75 m. De kroonprojectie van de linde is echter vrij beperkt, zelfs voorafgaand aan de snoei van 2016. De wortels situeren zich vooral daar waar vocht en lucht aanwezig zijn en de wortelgroei kan dus, afhankelijk van de ondergrond, een onvoorspelbare vorm aannemen. Door de steile taluds rond de linde is het niet te verwachten dat de wortels onderaan het talud nog onder de verharde Oude Kassei groeien. Daarom kan een cirkel met straal 15 m hier volstaan: dit omvat de steile taluds ten noorden en westen van de boom, en een deel van het plateau ten zuidoosten, en bevat hier vermoedelijk de belangrijkste wortelzone.

Er wordt voorgesteld om een cirkel met als middelpunt het centrum van de linde met een straal van 15 m te beschermen als monument.

De te beschermen zone betreft de linde op de Pullenberg evenals een cirkel met een straal van 15 m er omheen, kadastraal bekend als Borgloon, 6de afdeling, sectie B, perceelnummer 731A (deel) en deel uitmakend van het openbaar domein.

2.4. Juridische toestand

2.4.1. Onroerend Erfgoed:

De linde op de Pullenberg is opgenomen in de inventaris van houtige beplantingen met erfgoedwaarde (Pues Boom, ID 301337). De voorgestelde afbakening overlapt deels met het landschapsatlas-element Romeinse weg van Widooie tot Sint-Truiden (ID 300391) en Holle weg (ID 301810), en ligt in de ankerplaats Haspengouw van Borgloon tot Vechmaal (ID 301114). De procedure tot vaststelling van deze landschapsatlas relict is lopende. Er zijn binnen de voorgestelde afbakening geen voorlopig of definitief beschermde monumenten, landschappen, archeologische sites of zones, stads- of dorpsgezichten.

Op het omgevingsplan in bijlage bij dit dossier zijn de beschermingen opgenomen die in de buurt liggen van het onroerend goed waar dit dossier over gaat.

De nabijgelegen dorpskern van Bommershoven is beschermd als dorpsgezicht. Het kasteel Naveau de Marteau met park en aanhangelijkheden, de St-Alfonskerk, de pastorie, de Rode Hoeve, boswachterswoning, kapel en smeedijzeren veldkruis zijn beschermd als monument.

2.4.2. Ruimtelijke Ordening:

De linde op de Pullenberg staat in agrarisch gebied volgens het gewestplan, en in Herbevestigd Agrarisch Gebied. Er is geen APA, BPA of RUP aanwezig.

2.4.3. Natuur en Bos:

De linde op de Pullenberg staat niet in een Speciale Europese Beschermingszone, in VEN/IVON of in natuur- of bosreservaat.

2.4.4. Landbouw en Visserij:

Het landbouwgebruik van het perceel ten zuidoosten van de linde is meerjarige fruitteelt (laagstam peer) sinds 2009.

2.4.5. Water:

De linde op de Pullenberg staat niet in een Beschermingszone voor grondwater of drinkwaterwinning.

2.4.6. Landinrichting/ andere projecten:

De linde op de Pullenberg staat in ruilverkavelingsgebied (oude stijl) Widoorie (nummer 1049), afgewerkt in 1992.

3. BEHEERSVISIE

3.1. Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed

In het beschermingsbesluit zijn beheersdoelstellingen opgenomen. Je vindt die terug onder artikel 3 van het besluit. De beheersdoelstellingen moeten de zakelijkrechthouders (eigenaars, erfpachthouders, opstalhouders en leasinggevers) en gebruikers op weg helpen om de erfgoedwaarden maximaal in stand te houden of te verbeteren. Ze hebben de optimale verwezenlijking van de erfgoedwaarden voor ogen.

Ze geven richting aan of vormen een kader voor toekomstig beheer van het beschermd onroerend goed. Zakelijkrechthouders en gebruikers dienen rekening te houden met deze beheersdoelstellingen als ze werken wensen uit te voeren aan het beschermd goed. Ook de overheid houdt met deze doelstellingen rekening als ze over deze werken advies moet geven of als ze toelating moet geven voor die werken.

De beheersdoelstellingen spelen in op de erfgoedwaarden, erfgoedelementen en erfgoedkenmerken opgenomen in artikel 2 van het beschermingsbesluit.

Deze bepalingen zijn op maat van de bescherming. De voorliggende beheersdoelstellingen zijn ontstaan op basis van onderzoek in situ, literatuur- en archiefonderzoek. Dit sluit niet uit dat bij verder onderzoek gegevens bekend worden die ertoe leiden dat de omschreven beheersdoelstellingen in het beheersplan verfijnd, genuanceerd of geïnterpreteerd kunnen worden

3.2. Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed

Voor elk beschermd onroerend goed geldt het actief en passief behoudsbeginsel. Dit betekent dat de zakelijkrechthouders en gebruikers het beschermd goed in goede staat

moeten houden door de nodige instandhoudings-, beveiligings-, beheers-, herstellings- en onderhoudswerken uit te voeren en dat het verboden is om een beschermd onroerend goed te ontsieren, te beschadigen, te vernielen of de erfgoedwaarden er van aan te tasten. Het betekent ook dat een zakelijkrechthouder en gebruiker verplicht is het beschermd onroerend goed als een goed huisvader te beheren en het dus niet te verwaarlozen. Alle voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van het beschermd onroerend goed die van toepassing zijn op het beschermd goed zijn opgenomen in artikel 4 van het beschermingsbesluit.

In het Onroerenderfgoeddecreet en Onroerenderfgoedbesluit zijn een aantal algemene voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van beschermd onroerend erfgoed opgenomen. Dat zijn deze:

- het goed als een goede huisvader beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- de toestand van het goed regelmatig controleren;
- regulier onderhoud uitoefenen;
- onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen nemen in geval van nood.

Om de erfgoedwaarden van het onroerend goed dat met dit besluit wordt beschermd in stand te houden legt het besluit een aantal bijkomende bijzondere voorschriften op. Deze zijn opgenomen in artikel 4 van het besluit. Deze bepalingen zijn op maat van de bescherming.

3.3. Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed

Voor sommige werken aan het beschermd onroerend goed moet een toelating worden gevraagd. Sommige werken kunnen namelijk een negatief effect hebben op de erfgoedwaarden. Voor alle werken die stedenbouwkundig vergunningsplichtig zijn, of waarvoor een verkavelingsvergunning, milieuvergunning of natuurvergunning nodig is vraagt de vergunningverlener (de gemeente of de Vlaamse overheid) advies aan het agentschap Onroerend Erfgoed van de Vlaamse overheid.

Voor een aantal werken die niet vergunningsplichtig zijn, moeten de zakelijkrechthouders en gebruikers, voorafgaand aan de uitvoering van de werken, toelating vragen aan het agentschap Onroerend Erfgoed of aan de erkende Onroerenderfgoedgemeente. Een overzicht van alle erkende onroerenderfgoedgemeenten is te vinden op www.onroerenderfgoed.be.

De werken waarvoor u toelating moet vragen zijn opgesomd in artikel 5 van het beschermingsbesluit. De toelatingsplichten zijn op maat van de bescherming.

4. BRONNEN

Archivalische bronnen

- Stadsarchief Tongeren, Fonds Sint-Jacobusgasthuis nr. 63, Inkomsten 1551-1554. Kroniek van Jan van Elsrack, 1551, vermelding van een rad op de grens van Widoioie en Bommershoven.

Cartografische bronnen

- Caerte des Pays-Bas, 1712, Eugène-Henri Fricx
- Institut National de l'Information Géographique et Forestière, Sint-Mande (France), CH 292, Kaart van Villaret, 1745, schaal 1:14.400.

- Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden voor Zijn Koninklijke Hoogheid de Hertog Karel Alexander van Lotharingen, Jozef Jean François de Ferraris, Koninklijke Bibliotheek van België, uitgegeven in 1770-1778, schaal 1:11.520 herleid naar 1:25.000.
- Atlas der Buurtwegen, circa 1844
- Primitief Kadaster, circa 1845. Kadasterarchief Limburg.
- Topografische kaart van België, Philippe Vandermaelen, uitgegeven in 1846-1854, schaal 1:20.000.
- Kaart van België, Militair Cartografisch Instituut, uitgegeven in 1928-1950, schaal 1:20.000.

Literatuur

- BALDEWYNS C., CLAESEN C., KETELSLEGERS E., MOORS L., VALGAERTS E., VANAUDENAERDE J. & VANDECAN J. 1994. *Veldkruisen in het kanton Borgloon*, Borgloon: 14-15.
- DIGNEFFE, C. 1927. *De Toponymie van Bommershoven-Haeren (Toponymische Studie over de Gemeente Bommershoven-Haeren)*. Universit  de Liège, doctoraatsthesis Germaanse filologie.
- FRERE, J. 1931. *Limburg. Bommershoven: de "Pullenberg", de "Oude Linde", de "Galg"*. Maandelijksch Bulletin der Vereeniging voor Natuur- en Stedenschoon, 10 (6): 92.
- FRERE, J. 1954. *De Lindboom te Bommershoven*. Limburg, 33 (12): 236.
- LONSDALE D. (Ed.) 2013: *Ancient and other veteran trees: further guidance on management*, London.
- PAUWELS D., SCHLUSMANS F. met medewerking van MUYLDERMANS E. & ROMBOUTS J. 1999. *Smeedijzeren kruis*. Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Limburg, Arrondissement Tongeren, Kanton Borgloon, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 14N4, Brussel – Turnhout: 108.
- READ H. 2000: *Veteran Trees: a guide to good management*, Peterborough.
- REGIONAAL LANDSCHAP HASPENGOUW EN VOEREN, 2016. Oude galgeboom: landschapswerken in uitvoering, januari 2016. Informatiepaneel langs Oude Kassei op de Pullenberg.
- de SCHAETZEN VAN BRIENEN G. 1947. *De weg Tongeren-Tienen en de "Laagte van Terhove"*. Het Oude Land van Loon, 2 (1): 6-13.
- S.N., S.D. Een wandeling door Haren/Bommershoven. Brochure, 19pp.
- V.V.V. BORGLOON, S.D. Bommershoven-Haren. Brochure, 5pp.

Websites

- Geopunt: <http://www.geopunt.be/> (geraadpleegd op 26/09/2016):
 - Bodemkaart
 - Gewestplan
 - Ruimtelijke uitvoeringsplannen
 - Ruilverkavelingsgebieden
 - Landbouwgebruikspcelen
 - Erkende natuurreservaten
 - Vlaamse natuurreservaten
 - Gebieden van het VEN en het IVON
 - Habitatrichtlijngebieden
 - Vogelrichtlijngebieden
- Geoportaal Onroerend Erfgoed: <https://geo.onroerenderfgoed.be> (geraadpleegd op 26/09/2016):
 - Beschermd Onroerend Erfgoed (cultuurhistorische landschappen, stads- en dorpsgezichten, archeologische sites, monumenten)
 - Vastgestelde inventarissen (landschapssatlas, archeologische zones, bouwkundig erfgoed)

- Wetenschappelijke inventarissen (landschapsatlas, archeologische zones, bouwkundig erfgoed, tuinen- en parken, houtig erfgoed)
- Erfgoedlandschappen

- Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Smeedijzeren kruis, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/31743> (geraadpleegd op 26 september 2016).
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Poes Boom, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/301337> (geraadpleegd op 26 september 2016).

Mondelinge informatie

- Informatie verkregen van Maria Philippeth (Bommershoven, 21 juni 2016).

Terreinbezoeken

28/12/2015

13/01/2016

21/06/2016

5. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

5.1. Omgevingsplan bij de bescherming

5.2. Fotobijlage

De fotobijlage bij het ministerieel besluit bevat alle relevante foto's voor dit dossier. Er is geen afzonderlijke fotobijlage bij het dossier gevoegd.

5.3. Kaarten en figuren

Afzonderlijk document